wachten wil, zal voor kerkherstel *niets wezenlijks* verrichten.

Kerkherstel is alleen mogelijk, wanneer de geest der martelaren, de geest van een Luther weer vaardig over ons wordt en desnoods één man den moed heeft om te verklaren: Ik kan niet anders, zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

Dat is *de weg van Groen*.

Een niet onbevoegd beoordeelaar schreef, dat wat Groen in 1868 aan den Haagschen Kerkeraad aanried, als twee druppelen water gelijkt op wat in 1886 door den Amsterdamschen Kerkeraad is gedaan.

Een oordeel, waarvan de juistheid zeker kwalijk kan ontkend worden.

Metterdaad beantwoordt de actie van 1886 zelfs tot in de kleinste bijzonderheden aan het plan, dat Groen in 1868 ontwierp.

Eerst het volk voorlichten om in de Kerk de kern eener herlevende Kerk te krijgen.

Dan den strijd aanbinden op een cardinaal en beslissend punt om de Synode te dwingen kleur te bekennen.

Vervolgens, wanneer de conscientie is wakker geschud, wanneer het volk weet waarom het gaat, wanneer een agitatie in heel het land in het leven is geroepen, met een klock non possumus, wij kunnen niet, de onchristelijke bevelen eener onwettige Synode weerstaan.

En als gevolg daarvan, wanneer de Synode niet wijken wil een „retraite collective", een gemeenschappelijk breken met de Synodale heerschappij.

Alleen zoo verwachtte Groen herstel der Kerk.

Niet ganschelijk of ganschelijk niet.

V.

In den bloeitijd onzer Gereformeerde theologie is derhalve tegen de uitdrukking van onze Belijdenis, dat de erfzonde door den doop niet ganschelijk wordt te niet gedaan, nooit eenige oppositie gekomen. Ieder erkende dat dit het ware Gereformeerde gevoelen was. Zelfs theologen als Turretinus, die met de Nederlandsche Confessie niets uitstaande hadden, kwamen in hun polemiek met Rome tot precies dezelfde formule, omdat deze het zuiverst uitdrukt, wat de Gereformeerde Kerk belijdt.

De oppositie ontstond eerst in de vorige eeuw. Ze ging uit van de hoogleeraren Scholten en Doedes. Het zijn deze mannen, die volgens Ds. Los als de autoriteiten te gelden hebben, om uit te maken wat zuiver gereformeerd is. Prof. Scholten, het hoofd der moderne theologie ten onzent. Prof. Doedes, de kampioen der ethische theologie. Hun woord heeft voor hem meer gezag dan dat van Junius en Taffijn, van de Vaderen te Dordt, van Maresius en Turretinus. Zij zijn alleen de ware keurmeesters; de anderen misten de fijne voelhorens om het Luthersche inkruipsel van het ware Gereformeerde gevoelen te onderscheiden.

Al springt de dwaasheid van dit beroep op mannen als Scholten en Doedes tegenover onze knapste Gereformeerde theologen zoo sterk in het oog, dat eigenlijk geen woord behoefde verspild te worden aan de weerlegging van dit argument, toch willen we, om zelfs den laatsten schijn van grond weg te nemen, eens opzettelijk aantoonen uit welke bron deze oppositie voortkwam en wat het eigenlijke motief was, waarom deze beide hoogleeraren aan de redactie van 1561 boven die van 1566 de voorkeur gaven.

Gelijk men weet, schreef de hoogleeraar Scholten zijn beroemd werk *De leer der Hervormde Kerk* om de positie der modernen in de Hervormde Kerk te redden. Van verschillende zijden werden de modernen aangevallen; hun werd openlijk verweten, dat zij met de belijdenis der Kerk in strijd waren en daarom in de Kerk niet thuis hoorden; dat verwijt maakte indruk; de modernen kwamen er min of meer door in gedrang; er moest een redmiddel worden gevonden. Dat bood de hoogleeraar Scholten in dit meesterlijk werk. Wat al of niet Gereformeerd was, zoo zeide hij, moest niet uit de belijdenisschriften worden afgeleid, maar uit de Gereformeerde beginselen. Die Gereformeerde beginselen werden nu in dien vorm gegoten, dat zij als twee druppelen water geleken op het pantheïstische determinisme van den hoogleeraar Scholten zelf. En daarmede was de goocheltoer verricht. De modernen waren eigenlijk de *ware* Gereformeerden; zij die aan de belijdenis vasthielden arme letterknechten, die voor den vorm den geest voorbijzagen. Zoo werd bijv. uit het Gereformeerde beginsel van de absolute souvereiniteit Gods afgeleid, dat de Gereformeerde belijdenis van de verwerping der niet-uitverkorenen en hun eeuwige verdoemenis onjuist was; de ware Gereformeerde moest gelooven, dat alle menschen zouden zalig worden. Dat eene voorbeeld moge aantoonen, hoe we in dit werk, dat trots al zijn geleerdheid niets dan een tendenzwerk is, feitelijk met een bestrijding van de Gereformeerde leer op haar meest cardinale punten te doen hebben, en hoe dwaas het is zich op dit werk te beroepen, wanneer men weten wil wat Gereformeerd is of niet.

Ook bij de critiek van Prof. Scholten op Art. XV van onze Confessie komt dit uit Hij behandelt deze quaestie opzettelijk in de Inleiding, om in een sterk sprekend voorbeeld te doen uitkomen dat „in de voorstellingen der Gereformeerde Kerk het een en ander behouden (is) dat bij een juiste toepassing der beginselen verworpen of anders geformuleerd had moeten worden". Volgens Prof. Scholten is het Gereformeerde beginsel, dat het sacrament alleen afbeeldend (significans) niet mededeelend (exhibens) is. Gods vrije genade werkt geheel onafhankelijk van het sacrament. Dientengevolge is de uitdrukking, dat de doop de erfzonde ten deele wegneemt, in strijd met het Gereformeerde beginsel en in den grond Roomsch. (Dl. I. p. 3. en 19) Maar dit bezwaar geldt niet alleen wat in Art. XV over den doop staat, maar — volkomen consequent — nog sterker wat in Art. XXXV geleerd wordt over het Avondmaal. Wanneer onze Geloofsbelijdenis zegt, dat „hetgeen bij het Avondmaal gegeten en gedronken wordt, het eigen en natuurlijk lichaam en het eigen bloed van Christus is", dan behelzen deze woorden volgens Prof. Scholten zelf „een dubbele miskenning van het Gereformeerde beginsel" (p. 3, 4). Toegegeven dus, dat Prof. Scholten het Gereformeerde beginsel juist gesteld heeft, dan volgt daaruit, dat niet alleen in Art. XV de oorspronkelijke tekst moet hersteld worden, maar ook dat Art. XXXV grondig moet herzien worden. Prof. Scholten was althans logisch; de grondopvatting van het sacrament beslist over doop en avondmaal beide. Zelfs moet men nog verder gaan en voor alle dingen in Art. XXXIII de woorden schrappen dat „de sacramenten teekenen en zegelen zijn, door het middel waarvan God in ons werkt door de kracht des Heiligen Geestes", want hier wordt wel degelijk van een werking Gods in en bij het sacrament gesproken. De fout van Prof. Scholten springt daardoor vanzelf in het oog. Die fout schuilt niet in de conclusie, maar in het beginsel, dat hij voorop schuift. De Gereformeerden hebben nooit geleerd, dat de sacramenten alleen een significatieve, afbeeldende beteekenis hadden. Ze zeiden dat wel van het *teeken*, het signum, maar niet van het sacrament in ruimeren zin. Wat Prof. Scholten hier als het Gereformeerde beginsel op den voorgrond stelt, is de nuchtere rationalistische opvatting van het sacrament, die aan Zwingli haar oorsprong te danken heeft, die ook de moderne theologie weer met gretigheid opnam, maar die door de echte Gereformeerden steeds bestreden en verworpen is. Zij leerden juist omgekeerd, dat de sacramenten „geen ijdele of ledige teekenen" zijn, niet alleen dienen om ons de genade af te beelden, maar wel degelijk ons verzekeren dat God deze genade ons ook metterdaad schenkt. De band tusschen het teeken en de beteekende zaak werd door hen steeds vastgehouden. Eerst door dien band werd het teeken een sacrament, wat het zonder dien band niet zou zijn. Zoo is de fout van Prof. Scholten's critiek duidelijk. Ze schuilt daarin, dat Prof. Scholten een opvatting van het sacrament als uitgangspunt nam, die modern maar niet gereformeerd is. Zijn sacramentsopvatting komt niet alleen met Art. XV, maar met heele onze Belijdenis en heel onze liturgie in botsing.

Precies eender staat het met den hoogleeraar Doedes. Ook deze hoogleeraar, die een verklaring schreef van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis en Catechismus heeft daarin niet alleen op de voornaamste punten de Gereformeerde leer bestreden, maar toonde daarbij hoe weinig hij de belijdenisschriften begreep, waar hij o. a. meende, dat volgens de Gereformeerde belijdenis de schepping alleen een werk was van den Vader en niet van den Zoon. Zoo nu is het ook hier. Niet alleen dat de Hoogleeraar Doedes beslist den kinderdoop verwerpt, loochent dat er een erfschuld is of dat de erfzonde ons schuldig stelt voor God, maar ook de uiteenzetting van zijn sacramentsbegrip toont, hoever de hoogleeraar Doedes ook op dit punt van de Gereformeerde leer verwijderd is. Vooral de uitdrukking in Art. XXXIII dat de sacramenten teekenen zijn „waardoor God in ons werkt door de kracht des Heiligen Geestes," heeft het zwaar te ontgelden. En voorts strekt deze critiek zich uit over *alles* wat in art. XXXIV en XXXV over doop en avondmaal gezegd wordt; schier niet één uitdrukking is daar in overeenstemming met de Schrift. Met name hebben wij bij den doop in het geheel niet te denken „aan besprenging met en zuivering door het verzoeningsbloed onzes Heeren" (I. p 457). Op dat standpunt dat er geen erfschuld is, dat de kinderdoop in strijd is met Gods Woord, dat de sacramenten alleen teekenen zijn en dat de doop niets te maken heeft met de afwassching der zonden door Christus bloed, volgt natuurlijk logisch, dat de uitdrukking in Art. XV dat „de erfzonde door den doop niet ganschelijk wordt weggenomen," niet deugt. Volgens Prof. Doedes is de ware beschouwing „dat de doop niets hoegenaamd tot wegneming of vernietiging van de erfzonde uitwerkt of aanbrengt". *Niets hoegenaamd*. Zoo is het volkomen te begrijpen, dat Prof. Doedes aan de oorspronkelijke redactie van Art. 15 verre de voorkeur geeft boven hetgeen thans in Art. 15 te lezen staat. (p. 174). Maar zoo blijkt ook, hoe ver men van de Gereformeerde leer moet zijn afgedoold om deze critiek van Prof. Doedes als juist te beschouwen.

Het verzet van Prof. Scholten en Prof. Doedes tegen Art. XV van onze Confessie is daarmede in het rechte licht gesteld. De oorsprong van dit verzet ligt niet daarin, dat zij de ware Gereformeerde doopsbeschouwing wilden handhaven, maar dat ze, zelf geheel ongereformeerd op het stuk der sacramenten, deze ongereformeerde beschouwing in de confessie wilden indragen door een beroep op den oorspronkelijken tekst onzer Belijdenis. En indien er nog eenig bewijs noodig is, hoe wijs en verstandig de Synode van 1566 handelde door een formule te kiezen, die alle misverstand afsneed en de zuivere Gereformeerde leer van den Doop handhaafde, dan is het juist deze voorkeur door de hoogleeraren Scholten en Doedes aan den tekst van 1561 geschonken.

In dit licht der historie bezien, draagt de sympathie van Ds. Los voor den oorspronkelijken tekst van Art. XV en zijn beschuldiging, dat de Synode van 1566 „gelutherd" heeft, een niet onbedenkelijk karakter. Die bedenking wordt niet minder, waar Ds. Los Prof. Scholten en Prof. Doedes als autoriteiten aanhaalt om de ware gereformeerde doopleer te leeren kennen. Wie in zoo zonderling gezelschap zich op weg bevindt, laadt minstens de verdenking op zich, dat hij zelf op het stuk van den doop „niet ganschelijk" of „ganschelijk niet" gereformeerd is.

Of Ds. Los hierbij de tolk is van de Confessioneele partij weten we niet. Zijn stuk werd door de redactie zonder eenigen commentaar geplaatst, en van eenige critiek op dit stuk in de bladen der Confessioneele partij hoorden we niet. Zonder het *qui tacet consentit* (wie zwijgt, stemt toe) nu al te zeer te drukken, toont dit feit toch, welke eigenaardige geestesrichtingen in deze Confessioneele partij aan het woord zijn.

Deze confessioneele partij geeft zichzelf het brevet van de alleen echte en ware Gereformeerde te zijn. Aan de belijdenis houdt ze onveranderd, tot titel en jota, vast. De schrapping van één zinsnede in Art. 36, die door alle Gereformeerde Kerken is prijs gegeven als onjuist, is in haar oog het teeken van verregaande heresie. Van wat Gereformeerd is bezit zij het monopolie, en zij alleen.

Ze is reeds tot de ontdekking gekomen, dat Voetius, onze groote canonicus, die in binnen- en buitenland erkend wordt als het type van het Gereformeerde leven, op het punt van de kerkregeering ganschelijk aan het dolen is geweest. De arme man was niet Gereformeerd, maar independent. Prof. Kleyn heeft de eer dezer ontdekking.

Thans zijn we al zoover, dat al de Synodes onzer Gereformeerde Kerken van 1566 af, de Synode van Dordt incluis, op het stuk van den doop eigenlijk Luthersch hebben geleerd.

De eer dezer ontdekking komt aan Ds. Los van Friezenveen toe.

We zijn benieuwd, welke nieuwe ontdekkingen ons nog te wachten staan.

Voorloopig strekt het ons tot geen geringe geruststelling, dat we met Voetius, Maresius, Turretinus, de Dordtsche Synode, enz. op den Index staan.

Dat gezelschap is in ons oog nog altoos te prefereeren boven dat van de hoogleeraren Scholten, Doedes en Kleyn.

Uit de Pers.

De aanklacht van Prof. Visscher tegen de Hervormde Kerk, die, in *naam* Nationale Kerk, in *werkelijkheid* duizenden van God en godsdienst vervreemden laat, heeft in onze pers niet alleen zeer de aandacht getrokken, maar ook de vraag doen opkomen, of onze Gereformeerde Kerken niets tegen dit kwaad doen kunnen.

Ds. Laman gaf in het *Zeeuwsch Kerkblad* op deze vraag het volgende antwoord, dat om zijn practischen zin in wijderen kring de aandacht verdient

Met aangrijpenden ernst is er dezer dagen van Hervormde zijde op gewezen, hoe een groot deel van ons Nederlandsche volk van kerk en godsdienst geheel en al vervreemd is geworden. Het feit was ons, helaas, niet onbekend, maar het is toch goed, dat we er weer eens aan herinnerd worden, en deze droevige en vreugdelooze waarheid ons met nooveel nadruk onder het oog werd gebracht.

Daar is een deel van ons volk, waarvan we gerust kunnen zeggen, dat het de roepstem des Evangelies niet meer hoort, ook al woont het in de schaduw der kerkgebouwen. Daar is een deel van ons christelijk Nederland, dat van den Bijbel evenveel afweet als de meeste menschen van de heilige boeken der Chineezen. Daar leven menschen rondom ons henen, en ze zijn niet alleen in de achterbuurten te zoeken, die de eenvoudigste Evangelie prediking niet zouden verstaan, indien ze er onder werden gebracht, omdat de gedachtenwereld, waarin de Schrift hen verplaatst, hun geheel en al vreemd is. 't Zou zijn, of ze Fransch hoorden spreken. Ze zouden er geen touw aan vast kunnen knoopen. Ze zouden klanken opvangen zonder slot of zin.

Het getal is waarlijk niet klein. Ge kunt het wel nagaan. Indien ge de kleinste kinderen, de zieken, de ouden, degenen die op moeten passen, er afrekent, dan kon best de helft van ons volk Zondags ter kerk gaan, doch dan waren zeker de talooze kerkgebouwen nog niet groot en talrijk genoeg om de schare te bevatten. En nu zijn velen soms nog niet half bezet, vooral als ze wat groot zijn, en daarin niet ge dan Zondag op Zondag zoo ongeveer dezelfde gesichten. Maar waar blijven de anderen?

Die anderen blijven thuis en denken niet aan de kerk, of denken er niet meer aan, zoo ze er ooit aan hebben gedacht; ook lezen ze thuis niet in den Bijbel of een stichtelijk boek, want hebben ze er nog een, dan ligt hij gewoonlijk op een plaats, waar hij niet te vinden is. maar bij toeval gevonden moet worden.

Dit zijn diep-treurige feiten, maar feiten zijn het. Een groot deel van ons christelijk Nederland hoort de roepstem des Evangelies evenmin als de heidenwereld. De uitwendige roeping van Gods Woord bereikt hen niet meer. Er is niemand die hun predikt. Tot de verkondigers van het Evangelie komen zij niet om de mondelinge boodschap te ontvangen, maar ook is doorgaans de toegang tot hun woning versperd voor het geschreven woord door middel van de christelijke pers.

Ze lezen genoeg. Boeken en bladen in groote verscheidenheid, fatsoenlijke en onfatsoenlijke, leerzame en zedenbedervende. Doch geschriften, die verkondigers zijn van goede boodschap, die hen leeren kunnen in welken weg een schuldig en ellendig mensch den vrede en het leven vindt voor zijn onrustig en onbevredigd hart, denken ontvangen ze niet in hun huis. Wat er maar een weinig vroom uitziet, wekt hun onlust op en wordt gewezen van de hand.

En zoo staan we dan voor de droeve werkelijkheid, dat in een land als het onze, met duizenden predikers en nogmaals duizenden kerkgebouwen, met een christelijke pers, die elken dag haar stem verheft op de straten, er nochtans duizenden leven, die nooit de boodschap des heils, die nimmer de stemme Gods door zijn Woord vernemen en van den christelijken godsdienst niets meer weten, dan hetgeen de haters er over smalen. Ze weten, dat er fijnen bestaan, die men niet kan vertrouwen; die met den Bijbel onder den arm iemand bedriegen In deze korte hoofdsom bestaat de kennis der christelijke religie van een groot deel onzes Nederlandschen volks.

Deze feiten kennen we. En we betreuren ze. Maar verder leggen we er ons bij neer. Ja, soms zoeken we ook naar de oorzaak, en geven dezen de schuld en schrijven het toe aan de nalatigheid van genen.

We zien de menschen voor onze oogen verdrinken in de golven van ongeloof en Godverzaking; bij honderdtallen drijven ze af en zinken ze weg; en als we het zien, dan danken we misschien God, omdat wij door Gods genade niet meegevoerd worden op den stroom, die naar den afgrond voert, en we houden onze kinderen krampachtig vast, opdat ook zij niet meegesleurd worden. Maar wat doen we om de verlorenen te redden? Wat doen we om de roepstem des Evangelies te laten weerklinken in de ooren van hen, die haar niet hooren en die niet komen tot de plaatsen, waar ze gehoord worden kan? Dwingen wij de menschen om te hooren?

De vraag verdient, dunkt mij, wel eens ernstige overweging, wat er gedaan kan worden om het Evangelie te prediken aan alle creaturen; en tot die creaturen behooren niet alleen onze trouwe kerkgangers; en tot die creaturen behooren ook niet alleen onze heibewoners; en tot die creaturen behooren ook niet slechts de heidenen in Azie en Afrika; maar daar behooren ook toe onze eigen medeburgers van den laagsten tot den hoogsten stand, die zoo goed als niets van den weg der zaligheid weten en hooren, wat daarvan nu ook de oorzaak zij.

Moeten we geen pogingen wagen, om hen op de eene of andere wijze te bereiken, te bearbeiden? Mogen we het lijdelijk aanzien, dat ze in dwaling en onwetendheid wegzinken? Kunnen we er ons van afmaken met een hulpeloos schouderophalen en met te zeggen: wat zullen we daaraan doen; de menschen willen niet anders; er is gelegenheid genoeg om te hooren?

Zijn we er daarmede van af? Paulus wenschte wel verbannen te wezen van Christus om zijn broeders naar het vleesch, die ook hij zag vergaan in ongeloof, dwaling en onwetendheid. En zullen wij dan lijdelijk toezien, dat het monster des ongeloofs de kinderen onzes volks verslindt?

Natuurlijk, er zijn altijd schouders, waarop de last geschoven kan worden. Dat is de roeping van deze en die, is men er al gauw bij te zeggen, want het dwingen om in te gaan is geen gemakkelijk werk, en we zijn er al spoedig bij met onze critiek, wanneer de een of ander een poging waagt het Evangelie te brengen aan degenen, die wij in onze gedachten reeds prijsgeven. Denk slechts aan het Leger de Heils. Over het verkeerde in den arbeid van dit Leger zijn we niet spoedig uitgesproken, maar het goede, dat het doet in het zoeken van godsdienstig en maatschappelijk verlorenen, hebben we toch nog niet nagevolgd.

Dat het een gemakkelijk werk is het Evangelie te brengen aan hen, die het niet willen hooren, zal niemand beweren; maar of we het daarom na mogen laten, is een andere vraag. Zou het niet goed zijn, eens ernstig te overwegen door welke middelen het afgedreven deel onzes volks weer onder het bereik van de roepstem van Gods Woord kan worden gebracht?

Niet alsof wij daar gouden bergen van beloven, en we alle onwetenden tot de zaligmakende kennis zullen leiden; maar opdat het overblijfsel behouden worde. Hoe zullen ze gelooven, indien ze niet hooren, en hoe zullen ze hooren zonder die hun predikt.

En voor die prediking staan twee wegen open. Er rust op alle geloovigen een profetisch ambt. Laat elk en een ieder geloovige maien in zijn omgeving het goede zaad van Gods Woord. Er zijn vele gelegenheden om met de menschen te spreken. Indien we willen, dan kunnen we best een woordje kwijt. Het ontbreekt maar vaak aan den moed, aan den geestdrift, aan den drang om te getuigen. Als Gods Woord een vuur in onze beenderen is, als het ons vervuilt, als we den Heiligen Geest in ons werken laten en we onder zijnen bezielenden invloed verkeeren, dan worden we ook gedreven tot getuigen en redden en zoeken we het verlorene op, gaande in de voetstappen van Hem, die gekomen is om het verlorene te zoeken en zalig te maken.

Een ander middel om de schare, die de wet niet kent, te bereiken, hebben we in de drukpers. We moeten trachten met onze christelijke bladen en blaadjes toegang te krijgen. In verkiezingsdagen bedekken we de tafels met strooibiljetten huis aan huis. Het was veel beter dit wat minder te doen; maar in kalmer dagen, wanneer de verkiezingskoorts de menschen niet overstuur maakt, hen aan het lezen te zetten en hen te onderrichten in de eerste beginselen van Gods Woord. De menschen moeten weer leeren, dat er een God is, en wie God is, en hoe wij tegenover Hem staan. Ze moeten het aardsche leven weer leeren bezien in het licht der Schrift. Ze moeten weer hooren van zonde en verlossing. Van voren aan. Want ze weten er zoo goed als niets van. Ze gaan verloren, omdat ze zonder kennis zijn. En nu heeft de kerk, die het licht der wereld is, in deze duisternis haar stralen te werpen. God heeft zijn kerk kristallijnen vensteren gegeven, opdat het licht, dat in haar is, vol en breed naar buiten stroome, de donkere wereld in. Laten we over dat licht niet zetten den koornmaat van ons kerkgebouw.

Het is goed, dat Ds. Laman de middelen aanwees, waardoor dit doel bereikt kan worden.

Mochten onze Kerken haar hooge roeping maar beter leeren verstaan, om niet alleen te zorgen voor wat tot de kudde behoort, maar ook op te zoeken wat verloren is.

Rust roest.

Officieele Berichten.

Particuliere Synode van Zuid-Holland, Zuidelijk gedeelte.

Deze particuliere synode zal D. V. gehouden worden op Dinsdag 3 Juli te Rotterdam in het Kerkeraadsgebouw, Ammanstraat.

Opgaven van de namen en woonplaatsen der afgevaardigden, punten voor het agendum enz. worden ingewacht vóór 1 Juni aan het adres van den eersten ondergeteekende.

De kerkeraden der Geref. kerken te Rotterdam A en B,
Namens hen,
Ds. E. Douma,
Crooswijksche Singel 29.
G. v. Bleek.
Ds. A. v. Veelo.
A. N. Molenaar.

Aan collectanten, die te Broek op Langendijk gelden willen verzamelen voor hulpbehoevende kerken, scholen, stichtingen van barmhartigheid en andere doeleinden, wordt hiermede kennis gegeven, dat door den Kerkeraad aan de leden der Geref. Kerk werd verzocht, in het vervolg geen bijdragen af te geven aan collectanten, die niet in het bezit zijn van een aanbeveling, onderteekend door een of meer leden van den Kerkeraad. Een aanbeveling kan door collectanten minstens drie weken voor hun komst worden aangevraagd.

Namens den Kerkeraad:
A. Ouwehand, *scriba*.

AGENDUM

voor de vergadering van Geref. kerken in de classis *Gouda*, te houden D. V. op Dinsdag 1 Mei 1906, aanvang voorm. 9 uur in de Noorderkerk aan de Turfmarkt te *Gouda*.

1. Opening.
2. Onderzoek der credentiebrieven.
3. Aanwijzing van het moderamen.
4. Lezing en vaststelling der notulen.
5. Ingekomen stukken.
6. Instructiën.
7. Rapport van deputaten ter laatste prov. synode.
8. Bezwaar tegen de schrapping der bekende zinsnede uit Art. XXXVI der Geloofsbelijdenis van de kerken van Schoonhoven B en Willige Langerak.
9. Voorstel van de kerk van Nieuwerkerk a/d Yssel: „De classis Gouda zoeke samenwerking in zake de Zending met de classes 's Gravenhage, Leiden en Woerden".
10. Benoemingen: *a.* van kerkvisitatoren; *b.* van afgevaardigden naar de particuliere synode op 12 Juni a.s.
11. Regeling van vacatuurdiensten en consulaatschappen.
12. Vereffening der onkosten en storting der collecte voor de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit.
13. Onderzoek naar art. 41 K. O.
14. Aanwijzing van de roepende kerk voor de volgende vergadering.
15. Lezing der korte notulen.
16. Sluiting der vergadering.

Namens de roepende kerk van Bergambacht,
K. van den Oever, *praeses*.
C. van den Dool, *scriba*.
J. J. Steinhart, *consulent*.

Bergambacht, 17 April 1906.

Buitenland.

Frankrijk. Oorlog of vrede.

De 25 vertegenwoordigers der hoogste geestesaristocratie van *Frankrijk*, als Brunetière, graaf d'Haussonville, Markies de Vogüé, hebben, gelijk wij reeds vermeld hebben, in een vertrouwelijk schrijven aan de bisschoppen die ambtsdragers verzocht te besluiten om cultusvereenigingen, gelijk de wet op scheiding van kerk en staat die eischt wanneer men in het bezit wil blijven van de kerkgebouwen, te laten oprichten.

Door het orgaan van het Vaticaan is hierop geantwoord, dat de meening van genoemde heeren, wat betreft de leiding der kerk, niet meer waarde heeft, dan die van den eersten den besten boer van Bretagne.

De tegenstand tegen het inventariseeren van de kerkelijke bezittingen neemt toe. Zij die zich daartegen gewelddadig verzetten, worden zedelijk gesteund door den graaf de Mun, die in zijn orgaan de *Croix* den brief van Brunetière aan eene scherpe critiek onderwerpt. Aan de 25 die voor onderdrukte Godsdienstoefeningen en een uitstervende religie vreezen, antwoordt hij: „Welnu, vrienden en vijanden moeten het gevaar goed onder de oogen zien. De brief aan de bisschoppen zegt: wanneer er geen cultusvereenigingen opgericht worden, zoo zoo zullen de 40,000 kerken van Frankrijk gesloten worden. Ja, zoo wil het de wet. Maar wie zal den moed hebben en wie zal het vermogen bezitten om te sluiten, wanneer de Katholieken het niet willen? Wie zal het wagen en wie zal het vermogen ben daaruit te verjagen, wanneer zij besloten zijn daarin te blijven? Dat is de vraag, die voor geheel Frankrijk gesteld wordt. De geschiedenis van het inventariseeren laat het antwoord daarop vermoeden. De „kudde" staat overeind, de wolven kunnen haar niet verrassen. Ik geloof niet, dat zij toelaat, dat de kerken gesloten worden." De Mun wil niet, dat men een aanvang maken zal met het uitvoeren der nieuwe wet, want hij ziet daarin groot nadeel voor de kerk.

De *Temps* werpt den strijdlustigen graaf tegemoet, dat ook zijn gevoelen slechts eene meening is, evenals dat van de 25, en hoopt dat de Paus, na voorgelicht te zijn door de bisschoppen, den vrede bevelen zal.

De regeering in Frankrijk is nu zoover gebracht, dat zij indirect bij den Paus een bevel voor den vrede zoekt te verkrijgen!

Gemengd Nieuws.

Het gerucht gaat dat in plaats van vorst Obolenski, de geheimraad Sabler Opperprocureur der »Heilige Synode" der Grieksche kerk van Rusland worden zal. Sabler was tot het uitbreken der onlusten de getrouwe helper van Pobedonoszew, den bekenden tegenstander van conscientie vrijheid in het groote Czarenrijk. Wanneer Sabler tot Opperprocureur benoemd wordt, zal dit een nieuw bewijs zijn hoe machtig de reactionaire partij in Rusland nog steeds is.

De Wachter, het orgaan der Chr. Geref. kerk in N. Amerika, leverde in zijn nummer van 4 April ll. een artikel over »Diaconessen". Daarin lezen wij:

»In den laatsten tijd is het in ons land de *Presbyteriaansche Kerk*, die de diakonessen in het kerkelijk leven weer een plaats zoekt te geven. De kerk van Schotland had reeds geruimen tijd te Edinburgh een opleidingsschool voor diakonessen; ook in Duitschland vindt men zulke inrichtingen. In Amerika is de eerste »Diaconess Home and Training School" opgericht in 1893 te Baltimore, in overeenstemming met het besluit der General Assembly van 1892

De diakonessen van Baltimore doen een heerlijk werk, waar zij onder meer bij de aankomst der groote stoombooten de vele vreemdelingen, die herwaarts komen als landverhuizers, zooveel doenlijk verzorgen en terecht wijzen. De gewone cursus van opleiding voor een diakones loopt over twee jaar, een jaar in het Tehuis, the Home, en het andere in het hospitaal. Het doel is, haar, die zich tot dat werk overgegeven hebben, eene voldoende opleiding te geven, opdat ze vooral als nurses, ziekenverpleegsters, kunnen optreden.

Het vrouwelijke diaconaat is eene zaak welke inzonderheid in de steden ernstige overweging verdient.

Wij stemmen hiermede in, als men maar niet op het oog heeft om vrouwelijke diakenen in het ambt te zetten, gelijk sommige vrouwelijke predikanten begeeren.

Het Parijsche Protestantsche Zendingsgenootschap heeft den 2den April ll. zijne jaarrekening gesloten met een tekort van 283.813 francs. Het tekort van het vorige jaar dat 150,000 francs beliep, is den 24sten Augustus geheel gedekt geworden!

Winckel.

Voor Kinderen.

DE COVENANTER.

I.

Bij de hoeve.

Een Covenanter, wat is dat?

't Is heel natuurlijk zoo deze of gene lezer dit vraagt, en ik hoop dat als het verhaal is uitverteld, iedereen een antwoord op die vraag zal hebben gekregen.

Toch is het goed al aanstonds te zeggen, dat een *Covenant* of eigenlijk Convenant ontstaat, wanneer twee of meer personen omtrent een zaak overeenkomen, waarbij dan elk zich verplicht aan de afspraak trouw te blijven. 't Is dus een overeenkomst, een verbintenis of verbond. En het woord wordt dan ook in vreemde talen waaraan het is ontleend, gebruikt om b.v. het Verbond aan te duiden dat God met Israël sloot.

Allen die in zulk een verbond zijn begrepen, zijn covenanten of bondgenooten. Zulks waren b.v. de Geuzen in de 16e eeuw, die zich onderling tegen Spanje hadden verbonden. Ook zijn de kinderen die dit lezen zelf ook covenanters.

Hoe dan? Wel daar moet ge eens over nadenken. Intusschen zal ik maar beginnen te vertellen.

* * *